1ee

1914
2014
100 ANYS D'ESCOLA D'ESTIU

FEDERACIÓ DE MOVIMENTS DE RENOVACIÓ PEDAGÒGICA DE CATALUNYA

1914 - 2014

100 ANYS D'ESCOLA D'ESTIU

Pròleg

Els textos que podeu llegir a continuació són el recull de tota una trajectòria en la qual conflueixen la història i l'esforç de moltes persones. És una suma de vivències, d'experiències i de formació que al llarg de 100 anys han conformat un teixit preuat per a l'educació; un punt de trobada de professionals i d'institucions sensibles i preocupades per la millora de l'educació com a bastió de la cohesió social, la igualtat d'oportunitats i el creixement d'una comunitat.

Els MRP de Catalunya ens sentim deutors de tots aquests protagonistes, accions i iniciatives que hem volgut mantenir, desplegar i adaptar als nostres temps, i ajustar a les necessitats de formació pedagògica dels i de les mestres que cada etapa històrica ha anat requerint. Hem pretès mantenir viu el mateix desig de compartir un espai per a renovar l'esperit posant-lo en contacte directe amb les noves idees i els nous procediments d'aprenentatge.

Hem dedicat totes les nostres energies a adaptar aquesta modalitat formativa als canvis que s'han anat produint en l'educació, sempre guiats pel mateix esperit: millorar l'educació per servir els nens i les nenes, els nois i les noies del nostre país.

L'exposició que podreu contemplar, dividida en quatre etapes cronològiques, té la finalitat de recordar la fonda tradició d'on provenen les setze escoles d'estiu dels MRP que enguany organitzem, una tradició de la qual ens enorgullim i que ens encoratja. Però no volem fer actes nostàlgics, sinó que volem reflexionar sobre el trajecte que hem fet perquè ens serveix per mirar endavant i ens dóna perspectiva per respondre millor als reptes i a les exigències que els canvis socials actuals ens reclamen, en uns moments de canvis que ens afecten a totes i a tots, i que ens porten la necessitat de repensar una escola diferent per a un país diferent.

L'exposició que presentem s'estructura en quatre etapes significatives pels processos que s'hi han viscut:

Els orígens: els grups de mestres i l'Escola (principi del s. XX)
La primera Escola d'Estiu de Barcelona, del 1914, es va organitzar des del Consell Pedagògic de la Diputació Provincial de Barcelona, i l'edició de 1931 fou la primera de l'etapa de l'etapa republicana.

Represa de la reflexió i treball pedagògic durant la dictadura
L'any 1939 marcà un retrocés en tots els sentits; les institucions de la renovació pedagògica del país serien eradicades i no va ser fins al 1950-60 que es va sentir un lleu ressorgiment pedagògic que es va anat consolidant els anys setanta.

Assumpció de la Generalitat de Catalunya de les EE: des del 1980 fins a l'actualitat

L'any 1980, sense els traspassos consolidats d'ensenyament, la Generalitat de Catalunya acull i patrocina les Escoles d'Estiu com una "institució pública" del país. L'any següent s'organitzen 16 Escoles d'Estiu a tot Catalunya, amb més de 11.000 inscrits. A partir dels anys vuitanta hi ha un conjunt de fets que caracteritzen la història i l'evolució de les Escoles d'Estiu fins a l'actualitat. Es consolida un mapa territorial de les EE que creen i basteixen els Moviments de Renovació Pedagògica. Els Moviments van néixer d'aquest esclat.

Reptes i futur de l'Escola d'Estiu

Les Escoles d'Estiu, en el futur, s'han de fer ressò de tots els temes emergents en l'àmbit educatiu, i posar-se a treballar per definir les iniciatives, experiències i propostes que ens poden acostar a un nou model més adequat a les necessitats de canvi i transformació de la societat actual. Les Escoles d'Estiu han de seguir fomentant l'esperança que una altra educació és possible.

És important subratllar que la nostra existència respon a l'acte voluntari de milers de professionals de l'educació, compromesos amb una escola de qualitat i equitat. Pensem que, tot i no venir determinats ni per llei ni per l'estructura de l'Estat, aquest acte de voluntat mereix el reconeixement social, com a organitzacions plurals que som per la millora qualitativa de l'educació del nostre país.

Potser en algun moment escriurem la nostra història; seria imprescindible tenir, almenys, una cronologia dels fets més rellevants en la nostra trajectòria; però per a una tasca com la que ens proposem, millorar l'educació dels nostre infants i joves, hi ha tantes coses a fer cada dia que no ens queden energies per endreçar el que queda. Documentar el camí fet no entra en les prioritats d'entitats com la nostra que, sempre mancades de recursos, hem d'optar per fer allò imprescindible i deixar per a "més endavant" allò que només és necessari.

En aquesta commemoració volem convidar especialment la comunitat educativa: professorat de totes les etapes, educadors/es, estudiants, famílies... La força de la renovació pedagògica que ha marcat l'educació d'aquest país no és patrimoni només nostre; és fruit del tarannà de totes i tots els que formem la comunitat educativa catalana i del valor que donem a l'educació. I és amb tothom que volem recordar el nostre passat, analitzar el nostre present i sobretot, el més important i imprescindible: projectar un futur comú, pensant que així contribuïm a la construcció de la Catalunya que volem.

Volem donar les gràcies a Assumpta Baig, Joan Domènech, Jaume Carbonell, Teresa Casas, Agustí Corominas i Salomó Marqués per ajudar-nos a elaborar els textos que llegireu a continuació, i també a Jaume Aguilar, Carme Aloy, Mia Balsells, Cecília Bartolí, Carolina Carrillo, Eva Farrés, Sebastià Gertrúdix, Jordi González, Jordi Maduell, Maribel Pascual, José Carlos Pobes, Judith Surroca i Rosa Solé que han fet possible el recull gràfic i històric. Alhora, mostrem el nostre agraïment a la Diputació de Barcelona pel seu suport incondicional.

Per acabar, voldria dedicar aquest petit recull a tots els mestres companys i companyes dels MRP que al llarg d'aquests 100 anys han estat fent escola des de la creativitat, l'entusiasme i el compromís per una escola diferent i millor.

Federació de Moviments de Renovació Pedagògica

La formació permanent del magisteri de Catalunya. Les escoles d'estiu

L'inici

A principi del segle XX, el 1903, mestres d'escoles públiques de poblacions de l'Empordà organitzaren les "Converses pedagògiques", una experiència de formació permanent autogestionada amb una doble finalitat: ajudar-se mútuament per millorar la seva feina professional, convençuts com estaven que amb el que havien après durant els anys de formació inicial no n'hi havia prou, i també per prestigiar el magisteri públic i afavorir el reconeixement públic de la dimensió social de la seva feina. Es tractava d'una experiència original que va sorgir dels mateixos mestres. Josep Pallach, en la seva tesi doctoral, manifesta que "no ens ha estat possible trobar indicis d'influències internes o externes. És més: hem intentat trobar, entre altres moviments pedagògics contemporanis, un esforç equivalent de formació col·lectiva –'de l'autodidàctica professional', l'anomenarà Jou i Olió– i tampoc l'hem trobat".

Aquests trobades de formació horitzontal tingueren molt bona acollida entre els companys del magisteri públic gironí i, també, d'altres comarques catalanes. Ben aviat, el mateix any 1903, les "Converses" es difongueren arreu de Catalunya amb més o menys rapidesa. Finalment, arribaren a Barcelona el 1906 a través de Jou i Olió, un dels mestres capdavanters de la renovació pedagògica.

La primera "Conversa" es va celebrar el juny del 1903. Una cinquantena d'homes i dones, s'aplegaren per tractar el tema dels " Treballs manuals escolars". L'èxit fou tan notable que a la mateixa reunió alguns dels participants proposaren de fer un curs de deu dies, del 20 al 30 de juliol, sobre el mateix tema. I així es va fer: a Cassà de la Selva, dirigits pel mestre Esteve Carles, amb la participació de 27 mestres (homes i dones) que treballaven en escoles públiques de les comarques de Girona. Va ser la primera Escola d'Estiu de Catalunya i va tenir el suport de l'Associació Provincial de Mestres. El clima de formació, així com els aprenentatges i les activitats, varen ser tan vius que es proposaren continuar l'estiu següent una "Normal d'Estiu". No va ser possible.

Bona part d'aquests mestres públics –de Girona i d'altres indrets del país– que es distingien pel seu afany renovador i per la seva catalanitat varen ser l'embrió de la Federació de Mestres Nacionals de Catalunya, que el 1909 féu la primera assemblea a Lleida.

L'etapa de la Mancomunitat

No va ser possible la segona Escola d'Estiu fins al cap d'un temps. Calgué esperar al 1914, amb la Mancomunitat de Catalunya, quan Catalunya recuperà algunes quotes de poder i institucions d'autogovern que havien estat eliminades amb la guerra del 1714. La Mancomunitat es va proposar modernitzar i actualitzar el país. Des d'un primer moment,

modernitzar l'educació es va considerar un dels objectius prioritaris. Davant d'un sistema escolar insuficient en tots els aspectes, institucions públiques i sectors de la societat civil s'esforçaran per afavorir un sistema escolar eficaç i obert als nous corrents pedagògics que anaven sorgint a Europa i Amèrica.

Eladi Homs, becat el 1908 per anar a estudiar a la Universitat de Chicago per conèixer el treball pedagògic que Dewey estava portant a terme entre els mestres, va quedar entusiasmat per l'experiència de les Summer School. De retorn a Barcelona, proposà l'organització d'Escoles d'Estiu per tal d'actualitzar els mestres de Catalunya en els nous corrents pedagògics. La Mancomunitat, a través del Consell d'Investigació Pedagògica, es posà en contacte amb els capdavanters de la renovació pedagògica i els convidà a participar en l'Escola d'Estiu.

D'aquesta manera, les Escoles d'Estiu se celebraran des del 1914 fins al 1923 quan foren clausurades per la dictadura de Primo de Rivera. Varen ser un camí per modernitzar l'ensenyament obligatori i la formació del magisteri, actuant en l'àmbit de la formació permanent. Des del primer moment, quedaren clars els objectius d'aquestes trobades que, de fet, coincideixen en bona part amb la que s'havia fet onze anys abans a Cassà de la Selva. El programa de l'Escola del 1914 afirmava: "Establerta a l'estiu aquesta institució, molts mestres que exerceixen en pobles petits, allunyats del bull de la cultura, podran acudir a ella a refrescar son esperit posant-lo en contacte directe amb les noves idees i procediments d'ensenyança. A més, ella deurà ser un centre de relació d'homes i dones que viuen i treballen guiats per uns mateixos ideals, produint aquest relacionar-se els saludables resultats d'encoratjament que es deriven sempre de tot aplec de persones intel·ligents i entusiastes".

L'èxit i ressò d'aquesta Escola d'Estiu va portar la Mancomunitat a organitzar-ne cada anys fins que Primo de Rivera les va suprimir. El clima de renovació i de catalanitat era mal vist per un governant més preocupat per l'espanyolització del país que no pas pel creixement humà i intel·lectuals dels infants.

El programa d'aquestes Escoles d'Estiu tenia com a finalitat crear entre els participants un pensament pedagògic nou; deixar enrere les "velles" maneres d'ensenyar i obrir camí cap a una nova escola que es fonamentés en els principis d'observació de la realitat, de l'experimentació, del raonament, etc. La mirada educativa en aquestes trobades es dirigirà principalment cap al que es feia a l'estranger i, de manera especial, cap a l'avenç de les ciències, de la psicologia i de la pedagogia "nova" que s'anava estenent per molts països d'Europa i dels Estats Units. Ja en l'Escola del 1914 hi hagué un curs teòric i pràctic sobre el Mètode de la Pedagogia Científica de la doctora Montessori. Els altres dos cursos d'aquell any versaren sobre "La reforma de l'ensenyament del dibuix" i "L'aplicació del treball manual educatiu" (aquest va ser el tema que es va tractar en la primera Escola d'Estiu, a Cassà de la Selva, el 1903).

Una vegada finalitzada l'Escola d'Estiu del 1914, sorgiren diferents propostes de formació per dur a terme al llarg del curs escolar. De totes formes, aquestes proposicions varen tenir una resposta desigual. Els temes relacionats amb la pedagogia montessoriana sí que tingueren un bon arrelament aquestes dècades, no només a l'Escola d'Estiu (el 1916, dirigit per Maria Montessori, tingué lloc el III Congrés Internacional Montessori, el primer que se celebrava fora d'Itàlia). Així, el 1917, l'Ajuntament de Barcelona establí una escola montessoriana dirigida per Dolors Canals.

També a Lleida hi havia uns grups de mestres de la ciutat i de les poblacions properes, que es trobaven per parlar de temes relacionats amb la feina i amb la situació de les seves escoles. Per iniciativa d'alguns d'ells, decidiren organitzar trobades mensuals, cada vegada en un poble diferent, amb un doble contingut: per una banda, era un acte cívic obert a tothom i dirigit a discutir algun problema educatiu o escolar que preocupava especialment a la localitat elegida; per l'altra, es plantejava, dintre del grup d'educadors assistents a la reunió, un debat de caire pedagògic o d'organització escolar. El grup i les reunions mensuals rebien el nom de *Batec*, i és gràcies als membres del Batec i a l'entusiasme de l'inspector Herminio Almendros, que els animà a millorar les seves metodologies a l'aula, que les tècniques Freinet entraren a Catalunya. Els alumnes de Montoliu de Lleida, amb el seu mestre José de Tapia, foren els primers que imprimiren un text lliure amb una petita impremta enviada per Celestin Freinet des de França.

A les Escoles d'Estiu no hi hagué només cursos formatius; també es portarem a terme activitats de tipus cultural com visites a museus, organització de concerts, etc. que, sense estar estrictament lligades a la millora de les matèries curriculars, afavorien la formació personal dels mestres. Per exemple, el 1922 hi hagué una visita d'una seixantena de mestres, homes i dones, a Mallorca, acompanyats d'Alexandre Galí. No oblidem, a més, l'enriquiment personal i professional que comportava el fet de trobar-se plegats de manera voluntària durant uns dies mestres d'arreu del país per compartir experiències, opinions i anhels per millorar l'ensenyament. La trobada voluntària de mestres interessats en la millora de la seva formació professional serà un dels trets distintius de les Escoles d'Estiu.

El 1921, per tal de millorar el programa formatiu, es donà una importància especial a la Setmana Final, amb la finalitat de convertir-la en un espai especial de trobada i debat pedagògic entre els participants. El tema versà sobre "Metodologia escolar: visita als estaments de cultura de la l'Ajuntament de Barcelona i a l'Institut d'Estudis Catalans". Es volia que a l'Escola d'Estiu no hi hagués només formació professional, sinó també debat

pedagògic. D'aquesta manera, el 1922, la Federació de Mestres Nacionals de Catalunya i el Consell de Pedagogia crearen una comissió mixta per organitzar l'Escola d'Estiu i donar-li una nova empenta i orientació. Malauradament, la dictadura de Primo de Rivera estroncà el projecte.

Les Escoles d'Estiu eren un moment extraordinari en la formació dels mestres. Hi ha, a més, altres aspectes que també ajudaven al desvetllament professional del magisteri de Catalunya. Recordem, per exemple, que el 1919 l'assemblea anual de la Federació de Mestres Nacionals de Catalunya aprovà la proposta de Joan Delclós que l'idioma a l'escola de Catalunya havia de ser el català. O la publicació, el gener de 1922, del *Butlletí de Mestres*, una revista escrita per mestres i per als mestres on s'explicaven les experiències, els neguits i els afanys del magisteri.

L'etapa de la República en pau

Aquesta experiència de formació permanent voluntària del magisteri es reprendrà el 1930 per part de la Diputació de Barcelona. L'any següent, 1931, ja en règim republicà, el Consell de Cultura de la Generalitat de Catalunya encarregarà a l'Escola Normal de la Generalitat la responsabilitat d'organitzar les Escoles d'Estiu. Aquesta Normal acabava de ser creada en el marc de l'autonomia de Catalunya i estava sota els auspicis "d'assaig pedagògic". Hi participaren altres institucions, com la Federació de Mestres Nacionals de Catalunya, l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, el Seminari de Pedagogia de la Universitat de Barcelona i el Patronat Escolar de Barcelona. Ho feren seguint el model proposat el 1921, és a dir, cursos generals de formació i "Setmana Final" amb "Conversa", intercanvis d'experiències i debats sobre temes que eren d'interès general per a la política escolar i educativa del país. Així, el 1932 la Conversa girà a l'entorn de "Problemes que planteja l'ensenyament de la llengua catalana" (el Decret de bilingüisme del govern central s'havia promulgat a final d'abril de 1931). Hi participaren mestres del País Valencià i de les Illes. Com era d'esperar, el debat tingué un to professional i, també, polític. Les conclusions de la "Conversa" serviren d'orientació al Comitè de la Llengua. Cal tenir present que la Federació de Mestres Nacionals de Catalunya ja havia acordat feia anys una decidida voluntat de catalanitzar l'escola i el perfeccionament del magisteri públic.

L'any següent, 1933, el tema de la Setmana Final se centrà en "L'educació moral i cívica a les escoles de la República". Es tractava de reflexionar sobre els valors republicans que s'impartien a l'escola obligatòria, de manera especial sobre el laïcisme, un dels principis vertebradors del programa republicà. També es va parlar de la coeducació en el document final. El tema de la coeducació era un dels més controvertits a la societat. De sempre, havia estat causa d'enfrontament voler una escola mixta i coeducativa. El to professional i polític dels debats era indispensable en un país amb tensions i pressions per part de l'Església catòlica i de sectors conservadors de la societat.

D'especial interès, tant pel seu contingut com per la repercussió que tingué, va ser la "Conversa" del 1934 sobre "L'escola unificada: mitjans per a aconseguir-la". La democràcia era un dels altres principis fonamentals del programa republicà. Es volia una escola per a tothom, que no fos patrimoni de cap classe social. Si el debat sobre la laïcitat va estar carregat de tensió; el de l'escola unificada encara va ser més dur i tens. Al cap i a la fi, a les Escoles d'Estiu hi participaven mestres de maneres de pensar diferent i plural.

El coneixement directe de les noves metodologies europees va continuar present a les Escoles d'Estiu. Així com Maria Montessori havia vingut durant l'etapa de la Mancomunitat, ara, en l'etapa republicana, va ser Freinet qui, el 1933, va impartir un curs. I el 1935 el tema monogràfic es va dedicar a la metodologia del sistema Decroly, amb participació de professorat estranger expert en el tema.

Els debats i les conclusions de la Setmana Final feren palès fins a quin punt eren temes que preocupaven especialment el magisteri de Catalunya i les autoritats del país. Les aportacions de la Setmana Final del 1934 es tingueren presents a l'hora d'elaborar el Pla General d'Ensenyament que promulgà el Consell de l'Escola Nova Unificada (CENU), ja durant els primers mesos de guerra i revolució. La dimensió política de les aportacions del magisteri era innegable.

Serà en aquesta etapa republicana que les Escoles d'Estiu aconseguiran el màxim ressò i prestigi, i esdevindran un autèntic espai de formació i millora educativa i cultural en el qual participaran tant els mestres com persones capdavanteres de la cultura del país, per exemple, Pompeu Fabra, Ferran Soldevila, Puig i Ferrater, Rovira i Virgili, Lluis Nicolau d'Olwer, etc. Algunes d'aquestes personalitats estaven estretament lligades amb la renovació escolar, com ara Alexandre Galí.

Un dels aspectes que distingí més les Escoles d'Estiu de l'etapa republicana fou l'interès per l'educació moral i cívica i totes les qüestions que feien referència a l'educació en valors. Hi hagué una especial voluntat per potenciar un model de ciutadà amb coneixements, cooperador i participatiu, que ell mateix se senti constructor del país on viu.

Les conclusions de les "Converses" de la Setmana Final sovint començaven fent una referència al marc legislatiu republicà. Així, les conclusions del 1933 s'iniciaven fent referència a l'article 48 de la Constitució: "L'ensenyança serà laica, farà del treball el centre de la seva activitat metodològica i s'inspirarà en ideals de solidaritat humana". La circular de la Direcció General de Primera Ensenyança del 12 de gener de 1932 diu: "L'escola

ha de ser laica. L'escola sobretot ha de respectar la consciència del nen. L'escola no pot ser ni dogmàtica ni sectària".

Serà a l'Escola d'Estiu de 1934 on els mestres s'avançaran a la legislació i, després d'un llarg debat, establiran les bases del model d'escola que pretenien. "L'Escola Unificada" definirà els fonaments del que més tard serà el CENU (Consell de l'Escola Nova Unificada) aprovat a final de juliol del 1936, ja durant l'etapa revolucionària fruit de la victòria del cop d'estat contra la República, en un clima de guerra civil. El decret del CENU establí l'escola que es volia per al país. Fou un dels decrets més progressistes i igualitaris que ha tingut el país fruit, en bona part, de les deliberacions de l'Escola d'Estiu del 1934. Malauradament, només es dugué a la pràctica en una situació anòmala, de violència i guerra.

Les Escoles d'Estiu, iniciades el 1903 per mestres públics promotors de la millora de l'ensenyament públic obligatori i de la dimensió sociopolítica de la seva feina, i continuades durant el període de la Mancomunitat i durant els anys de la II República en pau, varen ser el lloc de trobada i el motor de canvi cap a la modernització i la renovació de l'educació a Catalunya i un espai de creació d'un nou concepte de país i de ciutadà basat en l'educació, la cultura, l'interès pel bé comú i la democràcia.

Des de l'inici de la primera Escola d'Estiu en terres gironines, continuada en les etapes de la Mancomunitat i de la Generalitat, quan Catalunya tingué una certa capacitat d'autogovern, aquests experiència de formació permanent del magisteri tindrà un fil conductor: la decidida voluntat d'una bona part dels mestres públics i, en el seu moment, de les autoritats del país –ja siguin de les diputacions durant la Mancomunitat o del govern català amb la Generalitat– d'aconseguir un nou model d'escola que superés les velles concepcions i que incorporés els avenços de la ciència, de la psicologia i dels diferents aspectes del saber. Es tractava d'arraconar la vella escola memorística, que només instruïa en un clima d'obediència i submissió, per una escola moderna, que engrescava i entusiasmava a partir de l'observació i l'experimentació, una escola on, juntament amb els continguts, els futurs ciutadans de Catalunya s'educaven en valors. "Nosaltres els ensenyàvem a pensar, no pas a emmagatzemar", afirmava una de les mestres que varen anar a l'exili. És el resum més breu, més clar i més concret del que volien bona part dels mestres i també les autoritats del país.

La capacitat d'experimentar, de fer recerca, de sortir de l'aula, d'estar atents al desenvolupament de cada nen o nena són les característiques més importants de les primeres Escoles d'Estiu i signifiquen un trencament radical amb l'antic model escolar. Les demandes de la majoria de mestres en les primeres Escoles d'Estiu anaven en aquest sentit. Serà en les "Converses" de la Setmana Final de l'etapa republicana on la relació entre formació humana i professional i millora de l'escola es donarà d'una manera més directa. L'objectiu de les "Converses" era posar en comú entre els mestres participants les dificultats i els avenços que feien a l'escola. Serà a partir d'aquest nou model d'Escola d'Estiu, acordat entre les institucions i mestres, quan la incidència a l'escola es farà més gran. Les Escoles d'Estiu de l'etapa republicana tindran una gran influència en molts mestres, homes i dones, i en moltes escoles.

En el preàmbul del decret del CENU queden ben reflectits els objectius i finalitats que mestres i institucions perseguien en aquells moment de canvi profund:

"És l'hora de la nova escola, inspirada en els principis racionalistes del treball i de la fraternitat humana. Cal estructurar aquesta nova escola unificada, que no solament substitueixi el règim escolar que acaba d'enderrocar el poble, sinó que creï una vida escolar inspirada en el sentiment universal de solidaritat i d'acord amb totes les inquietuds de la societat humana i a base de la supressió de tota mena de privilegis."

La represa: de l'Escola d'Estiu en la clandestinitat a la recuperació de la Generalitat

Acabada la guerra vam entrar en una època d'involució com no es recorda en la nostra la història. Les directrius pedagògiques del govern obligaren a desarticular les institucions de la renovació pedagògica del país, a eradicar la llengua catalana de la vida escolar, a depurar els mestres, a adaptar els manuals escolars a la ideologia dominant i a convertit l'escola estatal en subsidiària de l'escola privada religiosa.

Als anys 40 podem trobar comptades i excepcionals experiències de resistència. Durant la dècada dels 50 i 60 diversos grups de mestres inicien trobades de coordinació i d'intercanvi d'experiències, fet que fa revifar la renovació pedagògica i l'escola catalana.

A Barcelona, partir de 1960 es van celebrar algunes trobades estiuenques encapçalades per Artur Martorell (l'IME de Barcelona), en Ramon Fuster (CIFC) i d'Alexandre Galí, que amb algunes escoles (Isabel de Villena, Tagore, Layetània, Santa Anna, Sant Gregori, Thalita, Costa Llobera, Thau, Ton i Guida) entre d'altres van promoure el ressorgiment de la renovació pedagògica.

El 18 de juliol de 1966, cent cinquanta-tres mestres es reunien, pràcticament en la clandestinitat, a l'escola *Nuestra Señora de Lourdes de las Madres Filipenses* per iniciar la primera Escola d'Estiu, després d'un tall de trenta-un anys, i en circumstàncies sociopolítiques ben diferents. Aconsellats i assessorats per Artur Martorell i Alexandre Galí, l'Escola de Mestres "Rosa Sensat" convocà l'Escola d'Estiu de 1966 amb mestres, vinguts majoritàriament de Barcelona i comarques properes, sense oblidar la participació de les comarques tarragonines, gironines, lleidatanes, de Mallorca i de València.

Enric Lluch va proposar reprendre aquesta trobada de mestres, que s'havia iniciat durant la Generalitat republicana com una més de les actuacions de la millor tradició educativa que mai ha tingut Catalunya, i la idea va germinar com a continuïtat del primer Curs de Tarda de l'Escola de Mestres Rosa Sensat, el setembre de 1965, amb la posta en marxa de l'acció decidida de formació dels mestres joves i el convenciment que aquesta formació era la clau per a qualsevol canvi en educació.

Aquesta nova edició d'Escola d'Estiu té tres períodes més o menys clars: la clandestinitat, la transició i la democràcia; tots tres amb l'objectiu de millorar la formació, assolir la dignificació de la professió del mestre i defensar una escola pública, democràtica, catalana i de qualitat i emmirallant-se en el model educatiu i de l'Escola d'Estiu del primer terç de segle, adaptant-lo a cada moment.

L'Escola d'Estiu del temps de la dictadura tenia com a objectiu combatre la teoria i la pràctica pedagògica dominant per obrir un camí de renovació i regeneració de l'escola, amb els principis de l'escola activa: el desenvolupament global de les totes les capacitats

dels infants: pensar, sentir, parlar i participar directament en el propi procés d'aprenentatge. Sempre amb respecte a la manera de ser de cada infant.

Des del primer moment la immensa majoria dels cursos es van fer en català, cosa que al començament constituïa una veritable novetat, encara que avui ens pugui semblar estrany. I és que la recuperació de l'escola catalana no era possible sense una bona formació dels mestres i professors en la llengua del país. El grup promotor de l'Escola de Mestres Rosa Sensat va considerar que l'aprenentatge de la llengua del país era una prioritat. La utilització del català en totes les activitats, la defensa del català a l'escola, els cursos de català, els estudis i les propostes didàctiques per a l'aprenentatge de la llengua pròpia, el coneixement de la cultura del país, l'impuls a l'edició de llibres infantils en català i tantes i tantes altres accions en aquest sentit, van donar a les Escoles d'Estiu un paper reconegut per tothom en aquest camp.

En els cursos dedicats al tractament de les matèries es proposava una didàctica ben afinada en la línea de l'escola activa, amb rigor i contingut científic, que en els primers anys va suposar un gir de cent vuitanta graus en matèries com matemàtica, geografia i història, ciències naturals, educació física... I també es feia bandera d'altres matèries o aspectes culturals bandejats, prohibits o senzillament tractats amb poca cura i amb caràcter residual i que des de Rosa Sensat es considerava imprescindible treballar: la cultura i llengua catalanes, com ja hem dit, l'estudi del medi social i natural més immediat i l'expressió en totes les vessants.

Les ciències socials acostaven la realitat de la societat a l'escola: es proposaven sortides, campaments i colònies, visites a museus, es llegia i comentava la premsa diària... L'estudi d'aquest medi proper, establia una relació entre la geografia i la història, de manera que a partir de l'atenció preferent a allò més proper es facilités el poder fer-se càrrec de realitats més llunyanes.

Les ciències naturals o ciències de l'observació, plantejaven la diversitat de temes de la natura i posaven en pràctica una nova metodologia d'ensenyament, donant un paper actiu a l'alumne, dotant-lo d'eines d'observació i d'experimentació, deixant que la natura marqués el ritme i l'ordre del programa i preparant sortides i excursions. A través de les ciències naturals es va introduir l'educació sexual.

Les formes d'expressió que la majoria de mestres desconeixíem –l'expressió corporal, la musical, la teatral, la plàstica– i el seu lloc a l'escola, ocupaven una part important del temps de l'Escola d'Estiu amb un doble escenari: un lloc d'exercici personal en el temps lliure dels migdies, i un lloc als cursos de tècniques i de didàctica, generalment en la programació de la tarda.

La matemàtica es proposava com un camí per fer pensar la mainada, partint de la manipulació de materials i el raonament, i amb la matemàtica nova, tot plegat com a reacció a un ensenyament massa basat en la memorització, les mecàniques i operacions escrites. Pocs anys desprès aquesta formació es va configurar com una activitat descentralitzada.

Seran els nous Instituts de Ciències de l'Educació (ICE) (UAB, UB i Politècnica) que donaran suport a grups de mestres per iniciar les primeres escoles d'Estiu fora de Barcelona : Lleida (1969), Bages i Granollers(1970), Girona (1971), Camp de Tarragona (1973), Garrotxa (1977). Des del 1968 Mallorca i Menorca també farien les seves respectives escoles d'estiu.

Així l'Escola d'Estiu va tenir a Catalunya diversos llocs de realització i un planteig d'adequació a les respectives comarques, tant pel que fa a l'estudi del medi pròxim com pel que fa al coneixement dels problemes de l'escola local.

A Barcelona l'any 1974 per primera vegada es celebra l'Escola d'Estiu en un centre públic, amb 1.750 mestres. Els anys següents es farien a l'Escola del Bosc de Montjuïc, a les Facultats de Filosofia i Belles Arts (UB) i a la UAB de 1977 a 1980.

Amb la mort del dictador, el clam democràtic i el manifest "Per una Nova Escola Pública Catalana" (XI Escola d'Estiu de Barcelona - juliol 76), arriba ràpidament a bona part de les comarques catalanes i a la resta de l'Estat espanyol.

L'any 1978, l'Escola d'Estiu va tenir a Catalunya "diversos llocs de realització i un planteig d'adequació a les respectives comarques, tant pel que fa a l'estudi del medi pròxim com pel que fa al coneixement dels problemes de l'escola local". Els anys següents serien els de la normalització, els dels objectius pedagògics i culturals que definien la institució des dels seus orígens.

Els organitzadors, al moment de pensar l'edició de l'any 1979 van oferir a la Generalitat "la continuació d'aquest treball nostre amb les mateixes línies que durant aquests anys s'han anat dibuixant com a resposta a les necessitats dels mestres i de l'escola, i en la línia de la renovació pedagògica de Catalunya tant pel que fa a la pedagogia activa com a l'estructura escolar".

Així al 1979, la Generalitat provisional "patrocina i subvenciona" les Escoles d'Estiu de diverses ciutats i comarques, però també defineix unes pautes unificadores:

- Totes les escoles d'Estiu des del 1979 tenen la mateixa portada en el programa de mà i aquesta la fa el Departament. (i així serà fins 1990)

- Tots els programes de cada e Escola d'Estiu han de presentar-se a la Generalitat pel seu Vist i plau, abans d'ésser impresos.
- Hi ha una organització establerta: Cursos de reciclatge de català, Cursos per etapes i nivells, Monogràfics i Tema General.

Com bé es descriu en la revista Perspectiva Escolar: "L'Escola d'Estiu ha esdevingut de nou, una institució pública amb un triple propòsit: la catalanització, la renovació pedagògica i l'intercanvi d'experiències i reflexions entorn als problemes de l'escola i els mestres".

Fins l'adveniment de la democràcia, les Escoles d'Estiu, a més del seu caràcter formatiu, era també una manifestació de resistència al franquisme i una manera de conscienciar els alumnes i els professors que per aconseguir una educació de qualitat, la democràcia era imprescindible i, per tant, s'havia de lluitar per conquerir-la. L'Escola d'Estiu era qualificada llavors com "una illa de llibertat". S'hi feien actuacions de caire sociopolític en favor de la democràcia, que no es trobaven en cap altre esdeveniment.

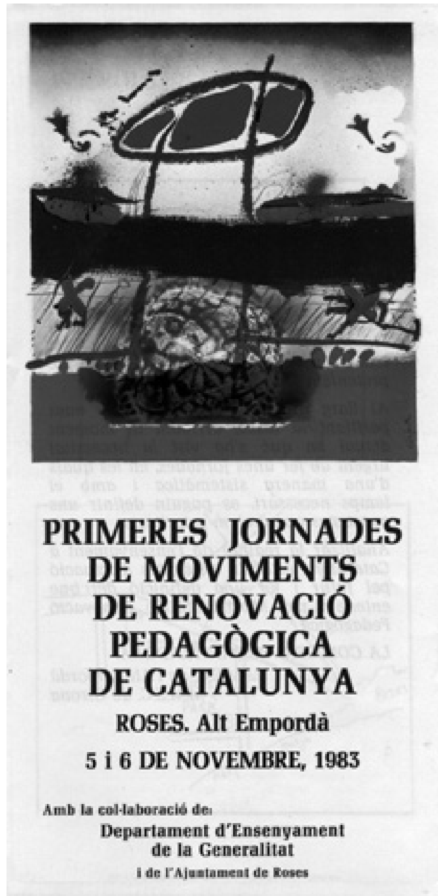
La vida de les Escoles d'Estiu han reflectit fidelment l'esdevenir social, polític i educatiu del país. Actes històricament cabdals i simbòlics van succeir a les escoles d'estiu com: la presentació per primera vegada en públic els partits polítics clandestins, la presentació d'organismes polítics i culturals, com l'Assemblea de Catalunya, el Consell de Forces Polítiques, el Congrés de Cultura Catalana; o un homenatge als mestres de la República.

El Tema General (o curs general, en les primeres edicions) era –i ho és encara- l'apartat de debat i reflexió més important de l'Escola d'Estiu. Pot dir-se que algunes de les conclusions finals de temes que s'hi han anat tractant, sempre en forma de document públic, constitueixen una notable aportació a la política i la pedagogia en favor de l'escola pública.

Els primers Ajuntaments democràtics, sobretot del cinturó industrial de Barcelona, donen suport als noves escoles que ja neixen amb un esperit de canvi i renovació. Fruit d'aquest suport sorgiran les Escoles d'Estiu del Maresme (1979), Vallés Occidental (1979), Penedès (1979) Badalona (1980), Anoia (1980), Sta Coloma de Gramenet (1980), Hospitalet de Llobregat (1981), Vallés Oriental (1982). També els grups de mestres dels territoris més rurals s'organitzen per promoure noves escoles d'Estiu: Alt Empordà (1980), la Seu d'Urgell (1980), Berguedà (1982), Ripollès (1982).

L'any 1982 es comptabilitzen 22 escoles d'estiu que apleguen 12.597 alumnes. La Subdirecció General de formació del professorat assumeix la característica pública de les EE i això es tradueix en subvencionar entre el 70 i el 80% del cost de la formació i els assistents contribueixen amb la matrícula amb un màxim del 20% de la despesa. En algunes ocasions els Ajuntaments també aporten subvencions ajudant, així, a reduir costos.

D'aquest període caldria remarcar la varietat i característiques del professorat i l'alumnat; la recuperació i actualització de l'Escola activa; l'aparició de grups de mestres comarcals i Escoles d'Estiu territorials; en definitiva la recuperació política i pedagògica de l'Escola Pública Catalana.

Impressions sobre les Escoles d'Estiu dels MRP. De la recuperació de la Generalitat fins l'actualitat

Quin ha estat el patrimoni dels Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya durant aquestes dues dècades (1980-2000)? Quins són els principals debats i actuacions que han marcat la seva agenda com a moviment social i com a grup de pressió? Quines han estat les seves debilitats i potencialitats més emblemàtiques? Quina ha estat l'evolució dels MRP i la seva complexa i complicada relació amb l'administració?

A continuació volem donar resposta a aquestes qüestions i explicar-vos algunes de les idees que han guiat els nostres debats i que, a la vegada, descriuen la trajectòria dels MRP des de la recuperació de la Generalitat, a començament dels anys vuitanta, fins ara.

Expectants per la recuperació de la democràcia i de la Generalitat

En aquest primer període pensàvem que la formació permanent del professorat que fèiem era una tasca substitutòria de la deficient formació inicial del professorat i de l'absència de reciclatge dels docents. Analitzàvem que, un cop recuperada la normalitat democràtica, les administracions educatives i les universitats ja farien aquestes tasques adequadament i que ens podríem dedicar a allò que ens corresponia: promoure la renovació pedagògica. La transició democràtica no va anar tan bé com esperàvem, però, efectivament, vam poder deixar de fer tasques de formació substitutòries.

Del que no tenim dubte és que tot plegat va ajudar a la vitalitat i consolidació de cada MRP –d'incidència força irregular i intermitent en els diversos territoris–, que ens va permetre organitzar escoles d'hivern i altres jornades, seminaris permanents i grups de treball; elaborar materials i recursos, i influir en les polítiques, propostes i actuacions de l'administració local i autonòmica, tant globalment com en els diversos trams de l'ensenyament, etc. Però anem pas a pas.

De l'Escola d'Estiu de Rosa Sensat a les Escoles d'Estiu comarcals

Entre els anys seixanta i els vuitanta, l'eclosió de nombroses activitats d'estiu promogudes per grups de mestres comarcals ens porta a optar per l'organització d'Escoles d'Estiu independents dirigides a atendre les necessitats de formació dels docents de cada zona (Jornades de Roses, 81). Aquestes activitats d'estiu van constituir formalment algun temps més tard els actuals MRP. Rosa Sensat n'era la mare i continuava essent capital per a tots nosaltres, però els grups organitzadors de cada Escola d'Estiu tenien vida pròpia, es vinculaven a l'entorn i es consolidaven com a referents dels mestres de la seva zona. Escoles d'estiu d'AM Rosa Sensat (1965), MIE Lleida (1969), Casal de Mestres Granollers (1970), MRP Alt i Baix Penedès i Garraf (1978), MEM -Maresme- (1979), GM Ripollès (1980), MRP Terres de l'Ebre (1980), MRP Girona (1980), GM L'Anoia (1980), Casal de Mestres de Santa Coloma de Gramenet (1980), Associació de Mestres Alexandre Galí -

Terrassa (1980), El Casalet - Hospitalet de Llobregat (1981), GE de les comarques d'Urgell-Segarra (1983), GM de la Noguera (1987), GM de l'Alt Urgell-Cerdanya (1987), GM del Priorat (1990), EE Adults (1997) i ACTE (1999).

Altres moviments com GM Osona, Col·lectiu de Mestres del Bages, Col·lectiu de Mestres de la Terra Alta... han dut a terme escoles d'estiu de forma intermitent. I altres MRP, com MRP Rubí o el Col·lectiu de Mestres de la Garrotxa, o àmbits de treball (com el Secretariat d'Escola Rural, la Coordinadora 0-12...), oferien altres tipus de jornades de formació.

De les comissions organitzadores d'Escoles d'Estiu als MRP

Els equips organitzadors d'Escoles d'Estiu es van fer estables i es van acabar constituint en MRP, associacions de mestres que no només organitzaven les Escoles d'Estiu al juliol o al setembre, sinó que també actuaven com a grups impulsors de tota mena d'activitats que promoguessin la renovació pedagògica, com hem dit. El que volem destacar ara, però, és que per a nosaltres el que tenia més significació no era només oferir activitats de formació permanent per al professorat, sinó proposar debat pedagògic; s'impulsava l'experimentació i es promovia la innovació; a més de dirigir-se als mestres, es feien propostes per als centres i per al conjunt dels ciutadans. Al començament se'n deien activitats d'hivern, però van anar guanyant pes en la vida dels MRP, ara que hi començava a haver la formació inicial i el reciclatge que convenien. Les modalitats d'activitats es van diversificar i dels cursos es va passar als seminaris, als grups de treball, a les jornades de reflexió i d'elaboració de posicionaments, a les jornades d'intercanvi, a l'elaboració i publicació de materials innovadors..., fins a promoure la formació en centres. Per a cada comarca, totes aquestes activitats tenien el seu clímax a l'Escola d'Estiu, on els mestres proposaven als seus companys i companyes les reflexions, metodologies o innovacions produïdes durant el curs.

Escoles d'Estiu i legislació educativa

Aquesta etapa de democràcia ens ha portat un allau de canvis legislatius. Tal com volíem, l'educació s'ha convertit en una qüestió política de primer ordre, encara que molts dels canvis no han agradat gens. Però una llei, la LOGSE, va ser clau per a nosaltres, perquè per primera vegada es recollien moltes de les idees que proposàvem. Per això, els MRP vam donar un ampli suport a la LOGSE i a una de les mesures més progressistes: l'extensió de l'escolaritat obligatòria fins als 16 anys dins d'un sistema comprensiu que elimina les segregacions prematures, amb valuoses pràctiques als centres per fer possible la inclusió escolar i l'atenció a la diversitat. També van avalar el disseny curricular base de la reforma socialista, tot i que aquest, tal com el temps ha demostrat, va esdevenir un artefacte tecnocràtic amb poc contingut innovador.

Com a conseqüència, vam abocar-nos en la seva defensa, cosa que ens va portar a ser el blanc de les crítiques i mofes del professorat que es resistia a deixar les seves inèrcies i a posar al dia la seva pràctica docent. No ens n'hem penedit mai, perquè continuem valorant com un avenç: a) l'allargament de l'obligatorietat i la comprensivitat fins als 16 anys; b) la introducció de les actituds, valors i normes i els procediments al costat dels continguts conceptuals com a parts del currículum (l'educació per competències hi ha afegit "la mobilització de coneixements", però ha tingut la sort de poder sustentar-se en aquella primera revolució); c) l'atenció, el reconeixement i la valoració de la diversitat (l'atenció educativa a l'allau migratòria posterior a la llei ha pogut trobar un terreny ben adobat); d) el constructivisme, l'aprenentatge significatiu i la psicologia evolutiva com a referent; e) els nivells de concreció del currículum i la distribució de responsabilitats entre els diversos agents educatius (govern / centre / docent) i la consolidació del projecte educatiu com a llei general, guia, de cada centre.

Al llarg d'aquest temps s'ha anat avançant en els debats d'escola pública (del model i les polítiques educatives) i en la concreció i aplicació parcial del document "Per una nova escola pública catalana", aprovat a l'Escola d'Estiu del 1975 (Jornades de Lleida del 1986 i sobretot al Primer Congrés de la Renovació Pedagògica, 1993-1996). S'han fet moltes lectures i aportacions –no sempre coincidents i amb matisos importants– al voltant de la igualtat d'oportunitats i la llibertat d'ensenyament, del significat i l'abast dels serveis públics i la possibilitat o no de conviure amb els privats (una de les qüestions més controvertides). En el Pacte Nacional per l'Educació del primer govern tripartit –els MRP hi participen activament i el subscriuen– es supera la dualitat escola pública-escola concertada mitjançant el concepte integrador de servei públic educatiu, igualant-se l'horari escolar de sis hores a tots els centres –la famosa sisena hora que tanta polseguera va aixecar. Darrerament el suport a la LEC ha estat crític en alguns punts com la direcció de centres i, en certa mesura, es considera que és una reforma que ja ha quedat desfasada en no donar resposta als reptes educatius –i no únicament escolars– de la societat del coneixement del s. XXI.

El sentit de les nostres Escoles d'Estiu roman, però les activitats evolucionen

Al costat de les propostes didàctiques, de la difusió de la innovació més puntera, de l'extensió de bones pràctiques, de l'elaboració i publicació de materials curriculars..., hem volgut que agafessin pes les activitats de reflexió pedagògica i de posicionament sobre política educativa. Els Temes Generals de cada Escola d'Estiu han proposat als docents enlairar-se des de les preocupacions pels recursos del dia a dia a l'aula fins a pensar cap on volem anar i cap on cal que anem amb l'educació. De les Escoles d'Estiu han sortit els nostres posicionaments sobre el model d'escola pública, immersió lingüística, planificació educativa i gestió democràtica dels centres, Zones Escolars Rurals, valors, com-

promís ètic del professorat, educació emocional, relació amb l'entorn, concepte de responsabilitat ciutadana...

És impossible destacar la quantitat i diversitat d'aportacions que s'han fet al voltant de l'educació. Però n'hi ha almenys tres que calen ser destacades de manera especial en aquest període:

1) Les propostes teòriques i pràctiques sobre l'autonomia organitzativa i curricular: la possibilitat d'organitzar l'educació escolar amb marges suficients d'autonomia es converteix en un requisit per afavorir la innovació en els centres i en una eina imprescindible per donar un nou impuls a la renovació pedagògica a Catalunya. L'opció de poder triar l'equip directiu i alguns mestres en les escoles de nova creació ha estat una de les majors conquestes en aquest àmbit.

2) La incidència sobre el territori per donar respostes més ajustades, imaginatives i eficients a la població escola rural –amb la creació de les Zones Escolars Rurals– i a la població urbana, amb els Plans Educatius d'Entorn, un projecte global que tracta d'articular les actuacions de totes les institucions i entitats que treballen en un mateix barri i municipi. És una llàstima que aquesta iniciativa impulsada pel primer govern del tripartit no tingués prou continuïtat, ja que va generar un ampli ventall de propostes i experiències relacionades amb els sectors més desvalguts, la igualtat d'oportunitats, la interculturalitat, la convivència i la cohesió social. Així mateix, cal remarcar el treball realitzat al voltant de les aules d'acollida i altres espais d'atenció al nombre creixent d'alumnat d'origen immigrant en el decurs dels any noranta.

3) L'ampliació i l'enriquiment dels continguts curriculars clàssics amb altres que tenen a veure amb l'educació ètica i en valors, la interculturalitat, l'educació per la pau, l'ecologisme, la coeducació... –el que en la LOGSE es coneix com els eixos o temes transversals.

El nostre espai en la multitud d'ofertes de formació permanent del professorat

El paper clau que té l'educació en la societat del coneixement ha portat a una preocupació gran cap a l'eficàcia i l'eficiència de l'ensenyament que tenim. Conseqüentment, multitud d'institucions s'han abocat a oferir recursos per a la millora professional dels docents. A algunes de les ofertes també les han anomenat Escoles d'Estiu, sense que, al nostre entendre, tinguessin les característiques del model que nosaltres hem impulsat i hem intentat mantenir. No ens dol; benvingudes siguin totes les propostes que volen millorar l'escola perquè, en part, això ens ha portat a haver de redefinir constantment el nostre paper, el nostre espai, el nostre sentit... En essència, el que hem volgut és mantenir-nos com a banc d'experimentació en formació permanent, ja que el fet que les activitats siguin pensades pels mestres i per als mestres ho fa possible. No sempre hi hem reeixit, però la nostra voluntat ha estat sempre provar noves modalitats de formació, introduir nous temes, experimentar nous materials, fer-nos ressò de les noves metodologies, reflexionar sobre els nous problemes, recollir i difondre els recursos més innovadors... Volem ser un laboratori de formació permanent del professorat amb la il·lusió que, el que funcioni, passi a incorporar-se a les propostes tant de les administracions educatives com de les universitats.

Els MRP han elaborat propostes molt sòlides sobre la formació inicial i permanent del professorat i, en alguns moments, hem pogut participar molt activament en la definició i aplicació de programes institucionals. Aquest és el cas, per exemple, del FOPI (Formació Permanent Institucional), una de les experiències més reeixides d'articulació entre la formació de mestres en actiu –que alliberaven mitja jornada per assistir a seminaris– i les pràctiques dels estudiants de Magisteri, que cobrien aquestes absències. En altres casos, en canvi –com el Primer Pla de Formació del Professorat de Catalunya– els MRP no van intervenir ni en la definició ni en la gestió. De tota manera, es compta amb una valuosa experiència acumulada en plans unitaris de formació en àmbits municipals i comarcals i, sobretot, en l'experimentació de modalitats i estratègies formatives de caire horitzontal i cooperatiu. Tot plegat ha servit per anar modelant i aprofundint en la funció professionalitzadora i ètica de la docència.

Les Escoles d'Estiu constitueixen l'activitat central i estel·lar dels MRP en els seus orígens: se'n celebraven 22 a l'inici dels anys vuitanta i se n'han celebrat 16 els darrers anys. Quan passen a dependre de la tutela de l'Administració, en surten beneficiades pel que fa al finançament i difusió però un pèl perjudicades pel que fa a la seva independència i autonomia. Tot i així, els MRP sempre han tingut molt clares aquestes dues idees: que cal relacionar la teoria amb la pràctica, i això s'ha intentat fer de moltes maneres; i que la renovació pedagògica comporta un canvi a l'escola i una transformació a la societat. Aquestes han estat les intencions. Ara bé, en la realitat, sorgeixen molts interrogants. Es pot parlar avui d'un pensament pedagògic global i específic dels MRP o bé compartit amb altres col·lectius?

Nosaltres i la Generalitat

Per això, en l'ADN d'aquests moviments sempre ha estat present la seva independència i la seva col·laboració amb l'administració en els casos en què han coincidit en els objectius per aconseguir una nova escola pública catalana, democràtica, inclusiva i de qualitat. La bona entesa amb el Departament d'Educació-Ensenyament es va donar, sobretot, en els primers anys de govern de Convergència i Unió i en el primer mandat del govern tri-

partit. En la resta de casos, però, la col·laboració ha estat difícil i plena d'obstacles, bé sigui per la grisor o el sectarisme de l'Administració o per la inèrcia politicoadministrativa de regular-ho i controlar-ho tot fins a l'últim detall –amb un excés de normativa i burocràcia en relació als espais i funcionament dels centres o el currículum i l'avaluació– que impedeix o condiciona el desplegament de certes innovacions educatives massa creatives, avantguardistes o agosarades. D'altra banda, cal assenyalar el costum del Departament d'Educació-Ensenyament de fer i desfer contínuament projectes sense criteri i sense cap mena d'avaluació prèvia.

Tots els Departaments d'Ensenyament o d'Educació de la Generalitat han reconegut i valorat l'esforç dels mestres que autoorganitzem, fora del nostre horari docent, la nostra millora professional. Molts d'ells han recollit, estudiat i implementat les nostres propostes; alguns han pres les nostres idees com a base de les seves polítiques, cosa que ens enorgulleix. Fins aquesta legislatura han mantingut un suport econòmic que ens ha permès créixer i planificar els nostres programes sense neguits excessius. Ho reconeixem i ho apreciem. Però també nosaltres patim la tendència de l'administració educativa cap a la burocratització i el "normativisme", tendència que, al nostre entendre, traslluеix una manca de confiança que ens ofèn.

Nosaltres i el present

En relació a l'evolució interna dels MRP, cal recordar l'excel·lent iniciativa del primer Congrés de la Renovació Pedagògica de compartir les seves propostes amb altres entitats i col·lectius per bastir una xarxa de la renovació pedagògica a Catalunya. És un propòsit que caldria activar de nou per establir mecanismes de debat, trobada i intercanvi entre els diversos col·lectius i xarxes presencials i virtuals; per ampliar el camp de la renovació pedagògica a la formació professional, a la universitat i a l'educació no formal; per incorporar estudiants i mestres novells tot estimulant el necessari intercanvi intergeneracional, i per connectar i confluir amb altres moviments socials que aposten decididament per la utopia de la transformació social i que estan donant algunes passes en aquesta direcció.

L'educació del futur i el futur de les Escoles d'Estiu

En aquests 100 anys de vida, les Escoles d'Estiu han exercit papers i funcions diferents, però tots complementaris.

- Han estat referents com a model singular de formació permanent dels mestres; organitzades per mestres –moviments de renovació pedagògica– i per a mestres, de tots els àmbits i etapes educatives; amb referències teòriques i pràctiques i amb propostes transversals que han abraçat a tots els àmbits del currículum.
- Han estat àmbits en els quals s'han gestat propostes que han tingut repercussió política, administrativa i pedagògica en el conjunt del sistema educatiu. Tant les reflexions en forma de tema general, com les activitats de caràcter polític o reivindicatiu, debats i posicionaments, han estat presents en el conjunt d'Escoles d'Estiu des de l'inici i han servit per formular propostes que, en major o menor mesura, han estat referents tant de l'administració com dels diferents moviments i sectors de l'àmbit educatiu.
- Han estat marcs en els quals han aparegut per primera vegada, o si més no com a novetat en un marc col·lectiu, temes nous, emergents, en l'àmbit pedagògic i educatiu. Han estat pioneres en alguns aspectes o, si més no, han tingut la sensibilitat de plantejar temes importants des de noves perspectives.

Si volem apuntar línies de treball per al futur de les Escoles d'Estiu, hem de ser capaços de fer un exercici de prospectiva educativa i de fer propostes que vagin més enllà de la immediatesa. Hem d'imaginar i dissenyar nous àmbits, temàtiques i orientacions, amb risc d'equivocar-nos. Les Escoles d'Estiu també són espais d'investigació educativa i de reflexió lligada a un model social més just i equitatiu. No hem separat mai aquesta doble vessant. I és evident que, en l'actualitat, ens enfrontem a un present i un futur ple d'incerteses. Som dels que pensen en la capacitat d'empènyer que ha d'exercir el professorat i, per tant, confiem que prendre decisions conscients de cap on volem dirigir els nostres esforços és necessari i positiu.

Les Escoles d'Estiu, en el futur, s'han de fer ressò dels temes educatius emergents, i ho han de fer amb la voluntat d'explorar, investigar i promoure nous camins per resoldre els reptes que la societat planteja a l'educació. Per la seva singularitat, ho han de fer sense por de ser agosarades, de plantejar temes des d'una perspectiva divergent, de provocar la reflexió i la investigació com a manera d'anticipar-se a canvis i reformes que, en general, en els darrers temps, consoliden i apedacen situacions realment problemàtiques i, en el pitjors dels casos, representen involucions cap al futur.

Les Escoles d'Estiu han de seguir essent llocs d'esperança que una altra educació i una altra manera d'organitzar-la i d'exercir-la és possible; una altra educació que rescati les millors idees i les més centrals del fet educatiu, però que ho faci clarament immersa en l'actual societat.

És possible amb aquesta perspectiva assenyalar les orientacions i tendències que parteixen del que tot just s'apunta avui, de manera que puguem tenir pistes que ens ajudin a dissenyar les Escoles d'Estiu en els propers anys? És evident que fer aquest exercici ens costa, ja que estem massa condicionats per la realitat actual i molt sovint presoners d'aquesta realitat. Però podem intuir algunes d'aquestes línies d'actuació amb el risc d'equivocar-nos en la perspectiva, però també amb la voluntat de plantejar escenaris nous que donin perspectives diferents que superin l'excessiu pragmatisme i reformisme actual.

De fet, tant si agrada com si no, aquesta és una de les funcions dels moviments de renovació pedagògica; una funció que no exercim de forma exclusiva, ja que hi ha molts altres sectors, potser minoritaris però importants, que en aquests moments poden generar –i ho estan fent– propostes de futur per l'educació. Això no ens eximeix d'una certa responsabilitat de fer aquest exercici de futur, si més no com a referents històrics i perquè tenim una certa responsabilitat d'exercir aquesta visió més global i ecològica.

Apuntem, doncs, a continuació un conjunt d'idees, reflexions, apostes i propostes que no tenen cap més pretensió que promoure la reflexió, convençuts que necessitem pensar de forma lliure i que, sovint, la realitat i el pragmatisme ens paralitzen en l'acció.

Perquè les Escoles d'Estiu esdevinguin un bon instrument de treball per a tots els que encara tenen l'esperança que l'educació és una arma carregada de futur i una peça fonamental en la inversió per una societat més lliure, equitativa i comunitària, proposem:

Una formació inicial

- La necessitat d'establir un marc de relació estable entre el professorat en actiu i els centres de formació inicial, un vincle que ha d'estar protegit, reconegut, remunerat i propiciat. La presència de mestres en les aules de formació inicial és una necessitat immediata per a la vitalitat del sistema.
- La redefinició dels continguts de la formació inicial: passaria a tenir un pes decisiu en el currículum de la formació inicial la formació en la pràctica, en centres educatius qualificats experimentals de pràctiques. Aquesta formació al centre ha d'anar en detriment de la formació presencial en les facultats educatives, que pot estar complementada amb formats en línia per a determinats àmbits del currículum. Els aprenentatges transversals i els elements de formació cultural i humanística han de tenir un pes específic important en aquest nou currículum. El paper dels centres formadors en pràctiques, amb un reconeixement efectiu de la figura del formador/tutor, ha de ser clau en el desenvolupament d'aquest nou currículum.

Una formació permanent

- Formació anomenada Escoles d'Estiu, vàlida i de qualitat, generadora de dinàmiques en els mateixos MRP i en els centres educatius, on el que es debati siguin estratègies, reflexions, teòriques i pràctiques per millorar l'escola i el sistema educatiu, amb un interès global i transversal sobre l'escola i l'educació, fent referència constant a les noves pràctiques que tenen en compte l'infant com a referent.
- Formació permanent dissenyada i organitzada pels centres educatius que han de tenir disponibilitat i recursos per a poder-ho fer. Cal eliminar els formats previs d'activitats i les temàtiques preferents o prescriptives. Els centres educatius han de desenvolupar capacitat d'organitzar la formació basada en la reflexió sobre la pràctica, l'intercanvi d'experiències i l'anàlisi dels processos d'aula.
- Quant als formadors, cal potenciar el professorat en actiu com a formador en els mateixos plans. Aquest professorat ha de tenir reducció de càrrega lectiva i ajuts específics per tal de poder fer aquesta feina.
- Aquesta formació permanent ha de ser obligatòria i no ha de tenir conseqüències econòmiques ni per als usuaris ni per als formadors.
- Potenciar l'organització de comunitats crítiques de professorat, d'un centre o d'una zona, sense la intervenció de l'administració que en defineixi ni el format ni la temàtica.

Una professionalitat docent

- Definició d'un nou model professional de la feina del mestre en el sistema públic que garanteixi estabilitat, revisió i avaluació periòdiques i vinculació als projectes de centre. Revisió de la funció pública i de la seva organització.
- Compromís ètic del docent que redefineixi drets i deures.
- Avaluació periòdica de la funció docent amb conseqüències directes en la continuïtat de l'exercici d'aquesta funció.
- Flexibilitat i permeabilitat entre els diferents cossos docents.
- Formació de caràcter pedagògic dels equips directius.

Perquè en el si de les Escoles d'Estiu es trobin idees per a la reflexió i l'elaboració d'alternatives a l'actual situació, cerquem noves fórmules o respostes en:

El currículum

- Canviar el disseny del currículum: no prescriptiu, transversal, amb una nova redistribució molt més global de les àrees.

- Deixar les decisions sobre l'orientació i els continguts del currículum als àmbits professionals que ho han de fer en una perspectiva global i bàsica. Treure competències als partits i a l'administració sobre el currículum.
- Potenciar la selecció, definició i gestió del currículum des dels centres educatius.
- Treure pes específic a les àrees instrumentals (llenguatge, matemàtiques), situant-les clarament en aquest paper d'instrumentals.
- Potenciar les mirades artístiques, motrius i expressives en el currículum.
- Aplicar tecnologies al servei dels nous currículums i de les noves metodologies de l'aprenentatge.
- Gestionar el currículum basat en els processos d'aula: flexibilitat, planificació, horitzontalitat... Equilibri entre allò que els infants han d'aprendre i allò que els mestres creiem que han de saber.
- Revisar el model avaluador basat en els resultats finals, les notes quantitatives, els nivells homogenis i fixats prèviament i els continguts conceptuals. Diversificació del currículum, que no passa només per adaptacions curriculars, sinó per una nova perspectiva que reculli la diversificació de materials, activitats, models avaluadors i, fins i tot, objectius.
- Actuar com a comunitat per tal d'educar en un sentit global. El fracàs es neutralitza si sabem actuar de forma coordinada en tots els àmbits que envolten l'infant.
- Treballar des del reconeixement de la diferència, en estratègies adreçades a lluitar contra la desigualtat, pel reconeixement de l'infant i dels seus relats individuals.

Les Escoles d'Estiu, per seguir avançant en la reflexió exposada, necessitem una administració que no sigui sorda i un govern que cregui en l'escola i en l'educació i que sigui valenta per:

- Aplicar el principi de proximitat a l'administració: administració de quilòmetre 0, proximitat per la presa de decisions sobre els recursos i la seva organització.
- Revisar el paper administrativista, burocràtic i dirigista de l'administració; disminució de la càrrega administrativa, que ha de passar a dependre d'instàncies descentralitzades de l'administració.
- Dedicar-se de forma prioritària a posar les condicions per tal que la millora sigui possible, el professorat assumeixi la seva professionalitat i els centres educatius garanteixin el seu funcionament, la seva estructura estable, responsable i forta, amb l'autonomia necessària.
- Exercir el paper regulador i avaluador extern en col·laboració amb agències externes i amb organismes de participació social. L'administració ha de ser de tots els elements del sistema.
- Dissenyar polítiques específiques i compensadores per pal·liar les desigualtats de situacions en el sistema educatiu.

- Portar a terme una política de recursos diferenciats segons les necessitats i els projectes específics.
- Disminuir significativament la regulació d'aspectes pedagògics (currículum no prescriptiu).
- Dotar de competències els centres educatius per tal que tinguin un bon paper resolutiu i de govern als Consells Escolars.
- Donar autonomia en el disseny de la gestió dels centres, dins el marc dels principis que cal garantir.
- Potenciar els models de gestió pedagògica, enfront dels models de gestió empresarial.
- Afavorir la sostenibilitat en els models de gestió, la democràcia i la transparència en les decisions que s'han de prendre, l'autonomia i la interdependència entre els diferents centres educatius.

Punt final

Proposem que aquests punts i d'altres que hi puguem afegir a partir del debat que es produeixi al voltant dels actes d'aquest centenari constitueixin un marc de referència per a les activitats dels Moviments de Renovació Pedagògica, tant de les seves activitats durant el curs (grups de treball, jornades i debats) com a les Escoles d'Estiu.

Estem convençuts que hi ha experiències, ja en aquest moment, que es plantegen el treball en alguna de les línies que es proposen. Hem de fer una feina de reconeixement d'aquestes pràctiques i de valoració de les seves realitzacions que ens pugui ajudar a completar i a dotar de contingut aquest índex provisional.

Relació d'Escoles d'Estiu

Escola d'Estiu de Rosa Sensat	1965 -
Escola d'Estiu de Jaume Miret de Lleida	1969 -
Escola d'Estiu del Vallès Oriental	1970 -
Escola d'Estiu de Girona	1971 - 1993
Escola d'Estiu del Camp de Tarragona	1974 - 1998
Escola d'Estiu del Maresme	1979 -
Escola d'Estiu del Penedès	1979 -
Escola d'Estiu de Badalona	1980 - 1985
Escola d'Estiu del Ripollès	1980 -
Escola d'Estiu de Sta. Coloma de Gramenet	1980 - 1994
Escola d'Estiu de Terres de l'Ebre	1980 -
Escola d'Estiu del Vallès Occidental	1980 -
Escola d'Estiu de l'Anoia	1981 -
Escola d'Estiu de l'Hospitalet de Llobregat	1981 - 1984
Escola d'Estiu del Bages	1982 - 1990 / 1998
Escola d'Estiu del Berguedà	1982 - 1990
Escola d'Estiu d'Osona	1982 - 1995 / 2006 - 2009
Escola d'Estiu d'Urgell -Segarra	1983 -
Escola d'Estiu de la Val d'Aran	1984 - 2000
Escola d'Estiu de la Garrotxa	1985 - 1999
Escola d'Estiu de la Selva	1985 - 1988
Escola d'Estiu de l'Alt Urgell-Cerdanya	1987 - 1990
Escola d'Estiu de la Noguera	1987 - 2011
Escola d'Estiu del Pallars i Alta Ribagorça	1987 - 1992
Escola d'Estiu de l'Alt Empordà	1990 - 1998
Escola d'Estiu del Priorat	1990 -
Escola d'Estiu de la Conca de Barberà	1991 - 1998
Escola d'Estiu de la Terra Alta	1994 - 2012
Escola d'Estiu del Baix Llobregat Nord Martorell	1996 - 1998
Associació SAÓ. Educació de Persones Adultes	1997 -
Associació Catalana per a la Telemàtica Educativa	1999 -

Agraïments

Volem donar les gràcies a tots aquests MRPs i àmbits de treball de la Federació de MRP de Catalunya que han fet possible aquesta publicació i l'Acte de commemoració del Centenari de l'EE "100 anys d'Escola d'Estiu, 100 anys de Renovació Pedagògica" a:

Associació de Mestres Alexandre Galí
Associació de Mestres Rosa Sensat
Casal del Mestre de Granollers
Casal del Mestre de Santa Coloma de Gramenet
Col·lectiu d'Ensenyants de la Garrotxa
Col·lectiu de Mestres de la Terra Alta
Col·lectiu Docents del Bages
Grup d'Ensenyants Pallars - Alta Ribagorça
Grup d'Ensenyants Urgell - Segarra
Grup de Mestres d'Osona
Grup de Mestres de l'Alt Penedès
Grup de Mestres de l'Alt Urgell - Cerdanya
Grup de Mestres de l'Anoia
Grup de Mestres de la Conca de Barberà
Grup de Mestres de la Noguera
Grup de Mestres del Priorat
Grup de Mestres del Ripollès
Moviment d'Ensenyants de l'Hospitalet del Llobregat - El Casalet
Moviment d'Innovació Educativa de Lleida
Moviment de Mestres de Rubí
Moviment de Mestres de les Terres de l'Ebre per a la Renovació Pedagògica
Moviment de Renovació Pedagògica de Girona
Moviment de Renovació Pedagògica del Baix Penedès
Moviment de Renovació Pedagògica del Garraf
Moviment Educatiu del Maresme
Associació d'Ensenyants amb Persones Gitanes
Àmbit Secretariat d'Escola Rural
Àmbit d'Educació infantil - Coordinadora d'Escoles Bressol de Catalunya
Àmbit Coordinació Escoles 0-12
Àmbit Educació d'Adults
Àmbit Telemàtica Educativa - ACTE

CATALUNYA
JORNADA
ORGANITZADORS

Primera edició: juliol de 2014

Aquesta publicació s'ha elaborat per acompanyar l'exposició relativa a la Commemoració del Centenari de les Escoles d'Estiu dels Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya.

Tota la informació sobre el centenari de les Escoles d'Estiu dels MRPs (exposició, textos, fotografies, vídeos, etc) està disponible al web www.mrp.cat.

Federació de Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya
Av Drassanes, 3 3r
08001 Barcelona
mrp@pangea.org
www.mrp.cat

Autoria: Salomó Marquès, Joan Domènech, Jaume Carbonell, Teresa Casas, Assumpta Baig, Agustí Corominas.
Edició: Federació de Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya
Coordinació : Mia Balsells i Judith Surroca
Maquetació: Manuel Cuyàs (Clack)
Impressió: Impremta El Campanar

Organitzadors

Federació de Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya

UAB Universitat Autònoma de Barcelona

Col·laboradors

Generalitat de Catalunya Department d'Ensenyament

Diputació Barcelona xarxa de municipis
Àrea d'Educació

GRAÓ

Fundació Propedagògic

En motiu del centenari de les escoles d'estiu, l'editorial GRAÓ ha publicat una Edició Especial de la revista *Aula de Innovación Educativa*, 231, "Escuelas de verano: esencia de la renovación pedagógica" (Maig, 2014) i de la revista *GUIX,* "100 anys d'Escola d'Estiu, 100 anys de Renovació Pedagògica" (Maig, 2014). En aquest enllaç hi pots accedir:

http://www.grao.com/actualitat/edicio-especial-100anysee

De vegades un recull aparentment menut i fins i tot escarit, pot amagar una llarga i emotiva història plena de vivències, d'experiències i d'aprenentatges. Una història que avui compleix 100 anys i que ha conformat un teixit preuat per a nosaltres com a mestres i professionals de l'educació, per a totes i tots els que formem part dels MRP, i per l'educació, la cohesió social i la igualtat d'oportunitats d'aquest país.

En aquest diminut llibre volem explicar-te i fer-te partícip del que han representat per a nosaltres aquests 100 anys d'història, però també com ens agradaria afrontar els reptes que ens planteja el futur.